

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського суду
у складі Верховного Суду
(актуальна судова практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за березень – квітень 2020 року

Зміст

1. Щодо кваліфікації дій суб'єкта господарювання як антиконкурентних узгоджених.	4
2. Щодо автоматичної індексації нормативно-грошової оцінки землі.	6
3. Щодо можливості звернення до господарського суду за наявності арбітражної угоди між сторонами.	9
4. Щодо перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами.	11
5. Щодо правонаступництва при реорганізації банку шляхом його приєднання до іншого банку за спрощеною процедурою.	14
6. Щодо відшкодування збитків, завданих внаслідок незадовільного стану доріг.	16
7. Щодо можливості зменшення неустойки, нарахованої на підставі частини другої статті 785 ЦК України.	19
8. Щодо підстав припинення зобов'язання за договором.	22
9. Щодо підстав відмови замовника від договору підряду.	25
10. Щодо аудиторської перевірки діяльності акціонерного товариства на вимогу акціонера.	28

Перелік уживаних скорочень

КГС ВС	Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
ГК України	Господарський кодекс України
ГПК України	Господарський процесуальний кодекс України
ЦК України	Цивільний кодекс України
ПК України	Податковий кодекс України

1. Щодо кваліфікації дій суб'єкта господарювання як антиконкурентних узгоджених

Для кваліфікації дій суб'єкта господарювання як антиконкурентних узгоджених не є обов'язковою умовою наявність негативних наслідків таких дій у вигляді завдання збитків, порушень прав та охоронюваних законом інтересів інших господарюючих суб'єктів чи споживачів, оскільки достатнім є встановлення самого факту погодження конкурентної поведінки, яка може мати негативний вплив на конкуренцію

КГС ВС розглянув справу за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Лісбер», фізичної особи – підприємця Пасербовича Тіберія Людвиковича, фізичної особи – підприємця Рубіша Василя до Закарпатського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України про визнання недійсним та скасування рішення адміністративної колегії Закарпатського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України №57/2-р/к від 07.03.2018, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Розпорядженням адміністративної колегії територіального відділення АМК розглянуто справу за ознаками вчинення відповідачами порушення законодавства про захист економічної конкуренції, передбаченого пунктом 1 статті 50 та пунктом 4 частини другої статті 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції» (далі – Закон) у вигляді антиконкурентних узгоджених дій, які стосуються спотворення результатів процедури відкритих торгів, тендерів.

Рішенням АМК дії відповідачів визнано антиконкурентними узгодженими діями, які стосуються спотворення результатів торгів, тендерів, що є порушенням пункту 1 статті 50 та пункту 4 частини другої статті 6 Закону, та накладено штрафи.

Рішення АМК мотивовано, зокрема, такими фактичними даними:

- у тендерних пропозиціях позивачів наявні численні, однакові допущені помилки та значна схожість оформлення, завантаження пропозицій учасників з однієї й тієї ж IP-адреси; подання пропозицій в один і той же день та практично в один час; однакове оформлення низки документів тендерних пропозицій учасників; численні однаково допущені помилки у зазначених документах; пов'язаність учасників; існування тісних господарських зв'язків між позивачами; у додатках до тендерної документації замовник надав шаблон форми «Тендерна пропозиція»; незважаючи на те, що документи тендерних пропозицій повинні готуватися суб'єктами господарювання для завантаження в електронну систему закупівель з використанням індивідуального підходу, тендерні пропозиції позивачів мають однакові особливості; позивачами використовувалася одна і та ж IP-адреса та електронна пошта.

Не погоджуючись з рішенням відповідача, позивачі звернулися до суду з позовом, який обґрунтували відсутністю належних доказів обмеження конкуренції

та непроведенням територіальним відділенням АМК економічного аналізу ціни пропозицій учасників торгів.

Рішенням Господарського суду Закарпатської області від 17.09.2019, залишеним без змін постановою Західного апеляційного господарського суду від 19.12.2019, у позові відмовлено.

Судові рішення мотивовані тим, що територіальне відділення АМК під час прийняття рішення в повному обсязі з'ясувало та довело обставини, які мають значення для справи, та правомірно визнало те, що позивачі вчинили правопорушення, передбачені пунктом 1 статті 50, пунктом 4 частини другої статті 6 Закону, і обґрунтовано застосувало до них відповідні штрафи.

ОЦІНКА СУДУ

Для кваліфікації дій суб'єкта господарювання як антиконкурентних узгоджених не є обов'язковою умовою наявність негативних наслідків таких дій у вигляді завдання збитків, порушень прав та охоронюваних законом інтересів інших господарюючих суб'єктів чи споживачів, оскільки достатнім є встановлення самого факту погодження конкурентної поведінки, яка може мати негативний вплив на конкуренцію.

Недосягнення суб'єктами господарювання мети, з якою вони узгоджують власну конкурентну поведінку, з причин та обставин, що не залежать від їх волі, не є підставою для встановлення відсутності правопорушення, передбаченого статтею 6 Закону.

Отже, для визнання територіальним відділенням АМК порушення законодавства про захист економічної конкуренції вчиненим достатнім є встановлення й доведення наявності наміру суб'єктів господарювання погодити (скоординувати) власну конкурентну поведінку, зокрема шляхом обміну інформацією під час підготовки тендерної документації, що разом з тим призводить або може призвести до переваги одного з учасників під час конкурентного відбору з метою визначення переможця процедури закупівлі.

Негативним наслідком при цьому є сам факт спотворення результатів торгів (через узгодження поведінки конкурентами).

Змагання при проведенні торгів забезпечується таємністю інформації; змагальність учасників процедури закупівлі з огляду на приписи статей 1, 5, 6 Закону передбачає самостійні та незалежні дії (поведінку) кожного з учасників та їх обов'язок готувати свої пропозиції конкурсних торгів окремо, без обміну інформацією; в цьому випадку таку змагальність виключають встановлені територіальним відділенням АМК обставини, які свідчать про узгоджену поведінку позивачів, що призвело до спотворення результатів торгів.

Суди попередніх інстанцій, керуючись наведеними нормами Закону та встановивши: наявність обставин, які надавали територіальному відділенню АМК можливість дійти висновку про обмін інформацією під час підготовки до участі у торгах та узгодження своєї поведінки позивачами під час підготовки у торгах; що внаслідок такої поведінки названих суб'єктів господарювання не було створено конкурентного середовища у сфері закупівель та не було дотримано принципу

добросовісної конкуренції серед учасників; що наведене давало можливість дійти висновку, який підтримав КГС ВС, про наявність у діях позивачів складів правопорушення, передбаченого пунктом 1 статті 50 та пунктом 4 частини другої статті 6 Закону; відсутність обставин, які свідчили б про існування визначених Законом підстав для визнання Рішення АМК недійсним в оскаржуваних позивачами частинах, – дійшли висновку й про відсутність підстав для задоволення позовних вимог, з яким також погодився суд касаційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.03.2020 у справі № 907/284/19 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87996108>.

2. Щодо автоматичної індексації нормативно-грошової оцінки землі

Розмір орендної плати визначається у договорі, а її обчислення (для сплати) здійснюється з урахуванням індексів інфляції, якщо інше не передбачено договором. Законодавчо не передбачено автоматичної зміни розміру орендної плати за договором оренди землі з урахуванням щорічної індексації нормативної грошової оцінки.

Сторони договору оренди землі можуть передбачити саме автоматичну щорічну індексацію нормативної грошової оцінки для визначення розміру орендної плати за договором оренди землі. Проте у такому разі, зважаючи на природу індексації, одночасна подвійна індексація орендної плати та індексація нормативної грошової оцінки не повинна застосовуватися

Судова палата для розгляду справ щодо земельних відносин та права власності КГС ВС розглянула справу за позовом Харківської міської ради до ТОВ «Харків-Капітал» про стягнення 1 549 603,26 грн заборгованості зі сплати орендної плати за користування земельною ділянкою, в якій зазначила наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У травні 2019 року Харківська міська рада звернулася до Господарського суду Харківської області з позовною заявою про стягнення з ТОВ «Харків-Капітал» 1 549 603,26 грн заборгованості зі сплати орендної плати за користування земельною ділянкою у м. Харкові.

В обґрунтування заявлених вимог позивач послався на неналежне виконання відповідачем узятих на себе зобов'язань зі сплати орендної плати за період з 07.03.2017 по 06.05.2017 за договором оренди землі від 01.08.2007 № 540767100045, з урахуванням додаткової угоди, яку визнано укладеною згідно з рішенням Господарського суду Харківської області від 02.08.2016 у справі № 922/1558/16.

Рішенням Господарського суду Харківської області від 30.07.2019, залишеним без змін постановою Східного апеляційного господарського суду від 14.11.2019, позов задоволено та стягнуто з ТОВ «Харків-Капітал» на користь Харківської міської ради заборгованість зі сплати орендної плати за користування земельною ділянкою.

Суди, посилаючись на положення частини 3 ЦК України, виходили із того, що відповідач із 28.12.2016 (дати набрання законної сили рішенням суду у справі

№ 922/1558/16) мав сплачувати орендну плату у новому розмірі, визначеному у додатковій угоді, яка була визнана укладеною згідно із цим рішенням, з урахуванням щорічної індексації нормативної грошової оцінки земельної ділянки. Норми чинного законодавства щодо державної реєстрації речових прав на землю не змінюють порядку набрання законної сили змінами до договору, наведеними у судовому рішенні.

Перевіряючи розмір заборгованості, суди дійшли висновку, що щорічна індексація нормативної грошової оцінки та порядок її розрахунку визначені законодавчо – ПК України, застосування положень якого у повному обсязі до спірних правовідносин передбачено за умовами договору оренди у редакції додаткової угоди. Будь-яких застережень про незастосування положень ПК України в частині індексації нормативної грошової оцінки земельної ділянки під час розрахунку орендної плати умови договору оренди не містять.

ОЦІНКА СУДУ

Судова палата не погодилася з висновками судів попередніх інстанцій щодо можливості збільшення розміру орендної плати за рахунок використання коефіцієнтів індексації нормативної грошової оцінки за період 2014, 2015 та 2016 років, а саме за період із дати затвердження нормативної грошової оцінки земель міста Харкова станом на 01.01.2013 до 28.12.2016 – дати набрання чинності додатковою угодою, оскільки розмір орендної плати, визначений у додатковій угоді, може змінюватися виключно з моменту набрання нею чинності.

Водночас визнала слушними аргументи скаржника про безпідставність збільшення розміру орендної плати внаслідок індексації нормативної грошової оцінки земельної ділянки, здійснення якої не передбачена ані умовами первісної редакції договору оренди, ані додатковою угодою, оскільки за умовами договору оренди передбачено лише обчислення розміру орендної плати з урахуванням індексу інфляції, що не є тотожним індексації нормативної грошової оцінки земельної ділянки з огляду на таке.

Аналіз положень ПК України, Закону України «Про оцінку земель» та Закону України «Про оренду землі» дає підстави для висновку, що зазначені законодавчі акти не встановлюють конкретного розміру орендної плати за земельну ділянку, який має бути зазначено в договорі оренди. ПК України передбачає порядок визначення орендної плати за землю, а тому саме у договорі оренди визначаються розмір та умови сплати орендної плати.

Розмір орендної плати за умовами пунктів 9, 10 договору оренди має обраховуватись з урахуванням індексу інфляції, а нарахування орендної плати за спірний період із застосуванням коефіцієнтів індексації нормативної грошової оцінки земель є безпідставним, оскільки між сторонами не укладено додаткову угоду до договору оренди щодо перерахунку орендної плати з урахуванням коефіцієнту індексації нормативної грошової оцінки землі.

Зміна нормативної грошової оцінки внаслідок індексації є підставою для перегляду встановленого розміру орендної плати шляхом внесення відповідних змін

до договорів оренди землі його учасниками. Зазначене не тягне автоматичної зміни умов договорів щодо розміру орендної плати.

Аналогічну правову позицію Верховного Суду викладено у постановках від 30.03.2018 у справі № 916/3236/16, від 01.10.2018 у справі № 916/3233/16, від 19.12.2019 у справі № 922/1137/19.

При цьому судова палата КГС ВС вважає за необхідне конкретизувати зазначені висновки Верховного Суду та акцентувати, що індексація нормативної грошової оцінки не є тотожною індексації орендної плати з огляду на таке.

Коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки земель застосовується кумулятивно залежно від дати проведення нормативної грошової оцінки земель.

Хоча природа як індексації нормативної грошової оцінки, так і індексації орендної плати базується на індексі споживчих цін, обрахованих Державною службою статистики України, проте механізм їх застосування є різними як за правовим змістом так і за суб'єктами застосування. Зокрема, індексація нормативної грошової оцінки здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, із застосуванням певної методики (стаття 289 ПК України). Більше того, різні числові показники індексації нормативної грошової оцінки та індексу споживчих цін за 2016, 2017, 2018 роки підтверджують відмінність цих двох показників.

Обчислення розміру орендної плати за землю здійснюється з урахуванням індексів інфляції, якщо інше не передбачено договором оренди (абзац 3 статті 21 Закону України «Про оренду землі»). Отже, за загальним правилом індексувати необхідно лише орендну плату, якщо інше не передбачено у договорі оренди. Індексація ж нормативної грошової оцінки має використовуватися, як правило, для визначення розміру земельного податку за відсутності договору оренди земельної ділянки.

Якщо обов'язкова індексація нормативної грошової оцінки не визначена у договорі, то обчислення орендної плати відбувається відповідно до наведеної норми Закону (індексується лише орендна плата).

З огляду на викладене, судова палата дійшла висновку, що нормами статті 21 Закону України «Про оренду землі» визначено, що розмір орендної плати визначається у договорі, а її обчислення (для сплати) здійснюється з урахуванням індексів інфляції, якщо інше не передбачено договором. Законодавчо не передбачено автоматичної зміни розміру орендної плати за договором оренди землі з урахуванням щорічної індексації нормативної грошової оцінки. Хоча природа як індексації нормативної грошової оцінки, так і індексації орендної плати базується на індексі споживчих цін, обрахованих Державною службою статистики України, однак індексація нормативної грошової оцінки не є тотожною індексації орендної плати. Водночас, з урахуванням положень статті 21 Закону України «Про оренду землі» та принципу свободи договору, сторони договору оренди землі можуть передбачити саме автоматичну щорічну індексацію нормативної грошової оцінки для визначення розміру орендної плати за договором оренди землі. Проте у такому разі,

зважаючи на природу індексації, одночасна подвійна індексація орендної плати та індексація нормативної грошової оцінки не повинна застосовуватися.

Таким чином, за результатами касаційного перегляду судова палата КГС ВС не виявила підстав для відступу від правової позиції, наведеної у пунктах 39, 41 постанови Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 07.10.2019 у справі № 922/3321/18.

Детальніше з текстом постанови судової палати КГС ВС від 16.03.2020 у справі № 922/1658/19 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88674065>

3. Щодо можливості звернення до господарського суду за наявності арбітражної угоди між сторонами

Позов про визнання за іноземним товариством права власності на нерухоме майно, яке знаходиться та зареєстроване в Україні, подається в порядку застосування правил виключної підсудності до господарського суду України і не може за згодою сторін передаватись на розгляд до міжнародного комерційного арбітражу

КГС ВС розглянув справу за позовом Акціонерного товариства «Sotra Holding AG» до Товариства з обмеженою відповідальністю «Термінал Карпати» про визнання права приватної спільної часткової власності (з часткою 60 %) на об'єкт нерухомості і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У серпні 2015 року Акціонерне товариство «Sotra Holding AG» (далі – позивач, АТ «Sotra Holding AG») звернулось до Господарського суду Закарпатської області з позовом до українсько-австрійського підприємства у формі Товариства з обмеженою відповідальністю «Термінал Карпати» (далі – відповідач, ТОВ «Термінал Карпати»), у якому (з урахуванням заяви про зміну заявлених позовних вимог) просило визнати за ним право приватної спільної часткової власності з часткою 60 % на об'єкт нерухомого майна комплекс (тип об'єкта), посилаючись на те, що таке право відповідно до умов договору від 19.12.2001 № 152/01 про спільну інвестиційну діяльність мала Компанія «SVT Sojuzvneshttrans Holding AG», правонаступником якої відповідно до договору приєднання від 24.11.2008 є АТ «Sotra Holding AG», проте ТОВ «Термінал Карпати» не визнає правонаступництва, що, на думку АТ «Sotra Holding AG», порушує його права власності на спірне нерухоме майно, яке підлягає захисту відповідно до статті 392 ЦК України.

Суди попередніх інстанцій заяву ТОВ «Термінал Карпати» про залишення позову без розгляду з огляду на наявність у пункті 10.2 договору від 19.12.2001 № 152/01 про спільну інвестиційну діяльність арбітражного застереження щодо передачі усіх спорів між сторонами на вирішення Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті у м. Відень задовольнили позов АТ «Sotra Holding AG» залишили без розгляду на підставі пункту 7 частини першої статті 226 ГПК України.

Суди дійшли висновку, що за змістом пункту 7 частини першої статті 76 Закону України «Про міжнародне приватне право» та частини першої статті 8 Закону України

«Про міжнародний комерційний арбітраж» суди можуть приймати до свого провадження та розглядати справи з іноземним елементом, однак наведене не стосується тих випадків, коли між сторонами спору укладено арбітражну угоду, яка є дійсною, не втратила чинності та щодо якої не встановлено неможливості її виконання, оскільки суд, до якого подано позов у питанні, що є предметом арбітражної угоди, зобов'язаний, якщо будь-яка із сторін попросить про це не пізніше подання своєї першої заяви щодо суті спору, залишити позов без розгляду і направити сторони до арбітражу.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно з пунктом сьомим частини першої статті 226 ГПК України суд залишає позов без розгляду, зокрема, якщо сторони уклали угоду про передачу даного спору на вирішення третейського суду або міжнародного комерційного арбітражу, і відповідача не пізніше початку розгляду справи по суті, але до подання ним першої заяви щодо суті спору надійшли заперечення проти вирішення спору в господарському суді, якщо тільки суд не визнає, що така угода є недійсною, втратила чинність або не може бути виконана.

Із положень пункту другого частини першої статті 36 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» убачається, що у визнанні або у виконанні арбітражного рішення, незалежно від того, в якій державі воно було винесено, може бути відмовлено, якщо суд визнає, що об'єкт спору не може бути предметом арбітражного розгляду за законодавством України.

Суди попередніх інстанцій, обмежившись наданням правової оцінки змісту арбітражного застереження у пункті 10.2 договору від 19.12.2001 № 152/01 про спільну інвестиційну діяльність, зробили висновок про відсутність підстав для визнання арбітражної угоди такою, що не може бути виконаною.

Вирішуючи питання підсудності справ з іноземним елементом, суди України відповідно до вимог частини третьої статті 366 ГПК України повинні керуватися як нормами ГПК України, так і нормами Закону України «Про міжнародне приватне право» та нормами відповідних міжнародних договорів.

Відповідно до пункту третього частини першої статті 22 ГПК України спір, який відноситься до юрисдикції господарського суду, може бути переданий сторонами на вирішення третейського суду або міжнародного комерційного арбітражу, крім інших спорів, які відповідно до закону не можуть бути передані на вирішення третейського суду або міжнародного комерційного арбітражу.

За загальним правилом, неарбітрабельними є спори, які віднесені до виключної підсудності державних судів та не можуть бути передані на розгляд до арбітражу. Оцінюючи, чи є спір арбітрабельним, необхідно враховувати суб'єктний склад учасників спору та предмет спору.

Питання виключної територіальної підсудності справ урегульовано статтею 30 ГПК України, яка визначає, що спори, що виникають з приводу нерухомого майна, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна або основної його частини.

У пункті 1 частини першої статті 77 Закону України «Про міжнародне приватне право» (у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин) зазначено, що підсудність судам України є виключною у таких справах з іноземним елементом, зокрема, якщо нерухоме майно, щодо якого виник спір, знаходиться на території України.

Матеріалами справи та договором від 19.12.2001 № 152/01 про спільну інвестиційну діяльність підтверджується, що нерухоме майно, яке є предметом спільної інвестиційної діяльності, знаходиться на території України та зареєстроване в Україні.

З огляду на встановлені обставини, враховуючи положення статті 30 ГПК України, статті 77 Закону України «Про міжнародне приватне право», позов АТ «Sotra Holding AG» (іноземне товариство) про визнання за ним права власності на нерухоме майно, яке знаходиться та зареєстроване в Україні, подається в порядку застосування правил виключної підсудності до господарського суду України і не може за згодою сторін передаватись на розгляд до міжнародного комерційного арбітражу, тобто є неарбітрабельним.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.03.2020 у справі № 907/930/15 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88360066>.

4. Щодо перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами

Нововиявлені обставини за своєю юридичною суттю є фактичними даними, що в установленому порядку спростовують факти, які було покладено в основу судового рішення. Ці обставини мають бути належним чином засвідчені, тобто підтверджені доказами

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Акціонерного товариства «Українська залізниця» в особі Регіональної філії «Львівська залізниця» про перегляд за нововиявленими обставинами рішення Господарського суду міста Києва від 28.11.2018 у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Укрінтросервіс» до Публічного акціонерного товариства «Українська залізниця» про зобов'язання вчинити дії, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У серпні 2018 року ТОВ «Укрінтросервіс» звернулося до Господарського суду міста Києва з позовом до АТ «Укрзалізниця», в якому просило суд зобов'язати АТ «Українська залізниця» виконати обов'язки за договором поставки, а саме прийняти поставлений товар та сплати вартості поставленого товару, яка становить 2 742 000 грн.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, позивач наголосив, що АТ «Укрзалізниця» всупереч умовам пункту 2.6 договору не здійснило прийом товару у відповідності з вимогами ГОСТу 24297-87, чим порушило умови договору від 27.11.2017.

Рішенням Господарського суду міста Києва від 28.11.2018 позов задоволено, зобов'язано АТ «Українська залізниця» виконати обов'язки за договором поставки

від 27.11.2017, а саме: прийняти від ТОВ «Укрінтросервіс» поставлений товар – екскаватор АТЕК-881, вчинивши всі необхідні дії для забезпечення прийняття товару (в тому числі і щодо підписання акта приймання-передачі товару), зобов'язано АТ «Українська залізниця» виконати обов'язки за договором поставки від 27.11.2017 № Л/НХ-171426/НЮ між ПАТ «Українська залізниця» та ТОВ «Укрінтросервіс» щодо сплати вартості поставленого товару – екскаватору АТЕК-881, яка становить 2 742 000 грн, після реєстрації податкової накладної в Єдиному реєстрі податкових накладних.

20.05.2019 до Господарського суду міста Києва надійшла заява АТ «Українська залізниця» про перегляд за нововиявленими обставинами рішення Господарського суду міста Києва від 28.11.2018.

В обґрунтування вимог про перегляд рішення Господарського суду міста Києва від 28.11.2018 за нововиявленими обставинами, АТ «Українська залізниця» зазначило, що станом на час розгляду справи № 910/10784/18 і прийняття Господарським судом міста Києва рішення від 28.11.2018 АТ «Українська залізниця» не мало доказів невідповідності товару умовам договору від 27.11.2017 щодо виробника екскаватора АТЕК-881 – Закритого акціонерного товариства «АТЕК» (далі – ЗАТ «АТЕК»), країна – Україна, поставленого згідно з актом від 29.12.2018 № 1 екскаватора, що на переконання позивача, є істотною обставиною для вирішення спору та, відповідно, підставою для відмови у задоволенні позовних вимог.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 24.07.2019 у справі № 910/10784/18, залишеною без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 15.10.2019, АТ «Українська залізниця» відмовлено у задоволенні заяви про перегляд за нововиявленими обставинами рішення Господарського суду міста Києва від 28.11.2018 у справі № 910/10784/18.

Судові рішення обґрунтовано тим, що наведені заявником у заяві обставини не є нововиявленими обставинами у розумінні положень статті 320 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України), та не спростовують викладених у рішенні суду обставин.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до статті 320 ГПК України у редакції Закону України від 18.12.2019 № 390-ІХ рішення, постанови та ухвали господарського суду, Вищого суду з питань інтелектуальної власності, якими закінчено розгляд справи, а також ухвали у справах про банкрутство (неплатоспроможність), які підлягають оскарженню у випадках, передбачених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», що набрали законної сили, можуть бути переглянуті за нововиявленими або виключними обставинами. Підставами для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами є істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи. Не є підставою для перегляду рішення суду за нововиявленими обставинами: переоцінка доказів, оцінених судом у процесі розгляду справи; докази, які не оцінювалися судом, стосовно обставин, що були встановлені судом. При перегляді судового рішення за нововиявленими або

виключними обставинами суд не може виходити за межі тих вимог, які були предметом розгляду при ухваленні судового рішення, яке переглядається, розглядати інші вимоги або інші підстави позову.

Отже, підставами для перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами є, зокрема, істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі особі, яка звертається з заявою, на час розгляду справи. Нововиявлені обставини за своєю правовою природою є матеріально-правовими фактами, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення сторін, а також інші факти, які мають значення для правильного вирішення спору або розгляду справи про банкрутство.

Необхідними ознаками існування нововиявлених обставин є одночасна наявність таких трьох умов: по-перше, існування обставин на час розгляду справи, по-друге те, що ці обставини не були та не могли бути відомі заявнику на час розгляду справи, по-третє, істотність цих обставин для розгляду справи (тобто, коли врахування їх судом мало б наслідком прийняття іншого судового рішення, ніж те, яке було прийняте). За відсутності принаймні однієї з цих ознак обставини не можуть вважатися нововиявленими та, відповідно, бути підставою для перегляду прийнятого у справі судового рішення.

Нововиявлена обставина – юридичний факт, який передбачений нормами права і тягне виникнення, зміну або припинення правовідносин; юридичний факт, що має істотне значення для правильного вирішення даної конкретної справи. Якби нововиявлена обставина була відома суду під час винесення судового акта, то вона обов'язково вплинула б на остаточні висновки суду; юридичний факт, який існував на момент звернення заявника до суду з позовом і під час розгляду справи судом; юридичний факт, який не міг бути відомий ані особі, яка заявила про це в подальшому, ані суду, що розглядав справу.

Нововиявлені обставини за своєю юридичною суттю є фактичними даними, що в установленому порядку спростовують факти, які було покладено в основу судового рішення. Ці обставини мають бути належним чином засвідчені, тобто підтверджені доказами. (аналогічну правову позицію викладено у постанові Верховного Суду від 12.02.2020 у справі № 909/1190/17).

Доводи скаржника про те, що лист Головного управління Держпродспоживслужби у Львівській області від 20.03.2019 № 13-13/1863 є тією істотною обставиною, яка достатньою мірою відповідає поняттю нововиявленого факту та підтверджує, що позивач поставив неякісний товар і відповідач фактично не зобов'язаний його приймати, досліджені судами і обґрунтовано спростовані. Вважаючи, що ТОВ «Укрінтросервіс» поставило неякісний товар, відповідач мав із дотриманням умов договору поставки та Інструкції від 25.04.1965 № П-7 у присутності постачальника товару скласти відповідний акт. Однак, АТ «Укрзалізниця» самоусунулося від виконання таких умов договору.

Оскільки відповідач має перевіряти відповідність товару вимогам ГОСТ 24297-87 під час його прийому, а тому і під час розгляду позовної заяви ТОВ «Укрінтросервіс» скаржник мав процесуальні можливості надати всі необхідні докази на підтвердження викладеної ним позиції. На дату прийняття рішення

Господарського суду міста Києва від 28.11.2018 у справі № 910/10784/18 відповідач цього не здійснив, відтак, подальша аргументація власних доводів про невідповідність товару заснована на листі Держпродспоживслужби у Львівській області від 20.03.2019 № 13-13/1863 і має на меті підтвердити відповідний факт, але не свідчить про наявність обставин, які не могли бути відомі АТ «Укрзалізниця» на час розгляду справи.

З огляду на викладене колегія суддів вважає, що суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про відсутність підстав для задоволення заяви АТ «Українська залізниця», у зв'язку з чим підстав для скасування ухвали Господарського суду міста Києва від 24.07.2019 і постанови Північного апеляційного господарського суду від 15.10.2019 у справі № 910/10784/18 немає.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 10.03.2020 у справі № 910/10784/18 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88149969>.

5. Щодо правонаступництва при реорганізації банку шляхом його приєднання до іншого банку за спрощеною процедурою

Правонаступництво щодо майна, прав та обов'язків банку, що приєднується, виникає у банку- правонаступника з моменту, визначеного передавальним актом, затвердженим загальними зборами банку, що приєднується, та банку- правонаступника

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «УкрЛідербуд» (далі – ТОВ «УкрЛідербуд») на ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 20.01.2020 у справі за заявою Публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» (далі – АТ «Укрсоцбанк») до Приватного підприємства «Бізнес Гранд» (далі – ПП «Бізнес Гранд») про визнання банкрутом.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Під час апеляційного перегляду представником Акціонерного товариства «Альфа-Банк» (далі – АТ «Альфа-Банк») було подано заяву про заміну сторони правонаступником, в якій АТ «Альфа-Банк» повідомило суд про те, що у зв'язку з реорганізацією АТ «Укрсоцбанк» шляхом його приєднання до АТ «Альфа-Банк», АТ «Альфа-Банк» стало правонаступником усіх активів та зобов'язань АТ «Укрсоцбанк».

Ухвалою Північного апеляційного господарського суду від 20.01.2020 задоволено заяву АТ «Альфа-Банк» про заміну сторони правонаступником; замінено кредитора АТ «Укрсоцбанк» на правонаступника АТ «Альфа-Банк» у справі про банкрутство ПП «Бізнес-Гранд»; зобов'язано арбітражного керуючого внести зміни до реєстру кредиторів щодо здійснення правонаступництва в межах кредиторських вимог АТ «Укрсоцбанк»; в задоволенні клопотання про зупинення провадження у справі – відмовлено.

Ухвала суду апеляційної інстанції мотивована тим, що 15.10.2019 між АТ «Альфа-Банк» та АТ «Укрсоцбанк» було підписано передавальний акт, згідно якого правонаступником усіх активів та зобов'язань АТ «Укрсоцбанк» стало АТ «Альфа-

Банк», а також тим, що вищезазначений правочин передання майнових прав не суперечить вимогам ЦК України, судами не визнано його недійсним, що відповідно є підставою для вчинення заміни кредитора.

До Верховного Суду від ТОВ «УкрЛідербуд» надійшла касаційна скарга, у якій скаржник просить суд ухвалу Північного апеляційного господарського суду від 20.01.2020 про процесуальне правонаступництво від 20.01.2020 у справі № 925/1874/13 скасувати повністю, а справу направити на новий розгляд до господарського суду Черкаської області.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частини першої статті 52 ГПК України, у разі смерті або оголошення фізичної особи померлою, припинення юридичної особи шляхом реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення), заміни кредитора чи боржника в зобов'язанні, а також в інших випадках заміни особи у відносинах, щодо яких виник спір, суд залучає до участі у справі правонаступника відповідного учасника справи на будь-якій стадії судового процесу.

Згідно з частиною восьмою статті 4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» у разі приєднання юридичних осіб здійснюється державна реєстрація припинення юридичних осіб, що припиняються у результаті приєднання, та державна реєстрація змін до відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі, щодо правонаступництва юридичної особи, до якої приєднуються. Приєднання вважається завершеним з дати державної реєстрації змін до відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі, щодо правонаступництва юридичної особи, до якої приєднуються.

Однак, відповідно до пункту 1 статті 1 Закону України «Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків» банк або банки (далі разом або окремо – Банк, що приєднується) мають право здійснити реорганізацію шляхом приєднання до іншого банку (далі – Банк- правонаступник, а разом Банк, що приєднується, та Банк- правонаступник – Банки-учасники) за спрощеною процедурою, визначеною цим Законом та нормативно-правовими актами Національного банку України та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

Згідно з підпунктом «г» пункту 11 частини четвертої статті 1 Закону України «Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків» приєднання банку за спрощеною процедурою передбачає, що у такому випадку не застосовуються положення законодавства щодо завершення приєднання з дати державної реєстрації змін до відомостей, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань щодо правонаступництва Банку- правонаступника, а також одночасного подання документів для державної реєстрації змін до відомостей про Банк- правонаступник, що містяться у такому реєстрі, та документів для державної реєстрації припинення Банку, що приєднується. Правонаступництво щодо майна, прав та обов'язків Банку, що приєднується, виникає у Банку- правонаступника з моменту, визначеного передавальним

актом, затвердженим загальними зборами Банку, що приєднується, та Банку- правонаступника.

Отже, вказаним Законом України «Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків», який є спеціальним нормативно-правовим актом, який регулює спрощення процедур реорганізації та капіталізації саме банків, прямо встановлені виключення щодо застосування загальних норм ЦК України та Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

Таким чином, саме передавальний акт, затверджений загальними зборами банку, що приєднується, та банку- правонаступника є належним доказом правонаступництва банку- правонаступника щодо майна, прав та обов'язків банку, що приєднується.

Суд апеляційної інстанції встановив, що 15.10.2019 між АТ «Альфа-Банк» та АТ «Укрсоцбанк» було підписано передавальний акт, згідно з яким правонаступником усіх активів та зобов'язань АТ «Укрсоцбанк» стало АТ «Альфа-Банк».

Беручи до уваги зазначену встановлену фактичну обставину справи, колегія суддів КГС зазначила про вірність висновку суду апеляційної інстанції про те, що заяву АТ «Альфа-Банк» про заміну сторони правонаступником слід задовольнити.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.04.2020 у справі № 925/1874/13 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88814677>.

6. Щодо відшкодування збитків, завданих внаслідок незадовільного стану доріг

У разі заподіяння власникам транспортних засобів збитків внаслідок ДТП, яка сталася через незадовільне утримання доріг, такі збитки має бути відшкодовано власниками доріг або уповноваженими ними органами

КГС ВС розглянув справу за позовом M.A.K. Gruop Spolka z ograniczona odpowiedzialnoscia до Служби автомобільних доріг у Дніпропетровській області про відшкодування матеріальної шкоди і прийняв постанову, в якій зазначив наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

25.03.2018 по автомобільній дорозі Н-31 «Дніпро – Царичанка – Кобиляки – Решетилівка» по вул. Центральна с. Китайгород Царичанського району відбулась ДТП, а саме під час руху автомобіль марки БМВ – 520, н.з. НОМЕР_1, під керуванням ОСОБА_1, потрапив до вибоїни, внаслідок чого переднє ліве колесо було розірване та спустило, диск колеса деформувався та розламався, передній бампер з правої сторони обдерся та тріснув.

Відповідно до рапорту патрульної поліції від 25.03.2018 встановлено, що вибоїна на момент ДТП не була огорожена для інформування і своєчасного її виявлення іншими учасниками дорожнього руху, тому в даній дорожній ситуації в діях водія ОСОБА_1 порушень вимог пункту 2.3 Правил дорожнього руху України (далі –

ПДР) не вбачається, оскільки останній був позбавлений можливості своєчасно виявити перешкоду для руху та уникнути наїзду на неї.

За результатами розгляду матеріалів щодо вказаної ДТП та відповідно до рапорту інспектора відділу БДР УПП в Дніпропетровській області департаменту патрульної поліції складено протокол про адміністративне правопорушення серії НОМЕР_4 відносно заступника начальника Служби автомобільних доріг у Дніпропетровській області (відповідач) з ремонту та експлуатаційного утримання автомобільних доріг ОСОБА_2.

За результатами розгляду даного адміністративного матеріалу постановою Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 05.06.2018 у справі №200/8723/18 заступника начальника з ремонту та експлуатаційного управління Служби автомобільних доріг у Дніпропетровській області ОСОБА_2 притягнуто до адміністративної відповідальності за частиною четвертою статтею 140 КУпАП. Постановою Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська встановлено, що відповідальною особою за безпеку дорожнього руху на 77 км автомобільної дороги Н-31 «Дніпро – Царичанка – Кобеляки – Решетилівка» та особою, на яку покладається обов'язок з відшкодування шкоди, є відповідач у даній справі.

Відповідно до експертного висновку від 04.04.2018 № 06/18 власнику транспортного засобу в результаті вчинення ДТП завдана матеріальна шкода у розмірі 195 383,97 грн; вартість експертного дослідження склала 5000 грн, вартість послуг евакуатора для транспортування автомобіля склала 2200 грн.

У зв'язку з вищезазначеним М.А.К. Gruop Spolka z ograniczona odpowiedzialnoscia звернувся у грудні до Господарського суду Дніпропетровської області з позовною заявою до Служби автомобільних доріг у Дніпропетровській області, в якій просив стягнути з відповідача відшкодування матеріальної шкоди у розмірі 195 383,97 грн, вартість проведення експертного дослідження у сумі 5000 грн та послуги евакуатора у сумі 2200 грн.

Рішенням Господарського суду Дніпропетровської області від 17.09.2019, залишеним без змін постановою Центрального апеляційного господарського суду від 28.11.2019, у справі № 904/5489/18 позовні вимоги задоволено в повному обсязі.

ОЦІНКА СУДУ

Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду наведено у статті 1166 ЦК України, за змістом якої майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала. Особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, якщо вона доведе, що шкоди завдано не з її вини.

Відповідно до пункту 3 статті 13 Закону України «Про автомобільні дороги» орган державного управління автомобільними дорогами загального користування відповідає за відшкодування збитків користувачам автомобільних доріг загального користування у порядку, визначеному законом.

Згідно зі статтею 9 Закону України «Про дорожній рух» до компетенції власників автомобільних доріг, вулиць, належить, зокрема, своєчасне виявлення

перешкод дорожньому руху та їх усунення, а в разі неможливості – невідкладне позначення дорожніми знаками, огорожувальними і направляючими засобами, а також компенсація витрат власникам транспортних засобів, якщо дорожньо-транспортні пригоди сталися з причин незадовільного експлуатаційного утримання автомобільних доріг, вулиць та залізничних переїздів, за рішеннями судових органів.

Відповідно до частини першої статті 24 Закону України «Про дорожній рух» власники доріг, вулиць та залізничних переїздів або уповноважені ними органи несуть відповідальність за створення безпечних умов руху на дорогах, вулицях та залізничних переїздах, що знаходяться у їх віданні.

За змістом пункту 2 Єдиних правил ремонту і утримання автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, правила користування ними та охорони, затверджених постановою Кабінету Міністрів України № 198 від 30.03.1994 (із змінами та доповненнями, далі – Правила) ремонт і утримання дорожніх об'єктів (крім залізничних переїздів), що перебувають у загальнодержавній власності, здійснюється дорожньо-експлуатаційними організаціями, які належать до сфери управління Державного агентства автомобільних доріг України (Укравтодору).

За змістом пункту 11 Правил передбачено, зокрема, що власники дорожніх об'єктів або уповноважені ними органи, дорожньо-експлуатаційні організації зобов'язані: своєчасно і якісно виконувати експлуатаційні роботи відповідно до технічних правил з дотриманням норм і стандартів з безпеки руху; постійно контролювати експлуатаційний стан усіх елементів дорожніх об'єктів та негайно усувати виявлені пошкодження чи інші перешкоди в дорожньому русі, а за неможливості це зробити – невідкладно позначити їх дорожніми знаками, сигнальними, огорожувальними і направляючими пристроями відповідно до діючих нормативів або припинити (обмежити) рух; відшкодувати в установленому законодавством порядку збитки власникам транспортних засобів, якщо дорожньо-транспортна пригода сталася внаслідок незадовільного утримання доріг.

Отже, у розумінні наведених положень у разі заподіяння власникам транспортних засобів збитків внаслідок ДТП, яка сталася через незадовільне утримання доріг, такі збитки має бути відшкодовано власниками доріг або уповноваженими ними органами.

Касаційний господарський суд вказав, що сторонами не заперечується та обставина, що балансоутримувачем автомобільної дороги Н-31 «Дніпро – Царичанка – Кобиляки – Решетилівка» є Служба автомобільних доріг у Дніпропетровській області, яка здійснює експлуатаційне утримання цієї автомобільної дороги; що також встановлено у постанові Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська у справі № 200/8723/18.

Враховуючи системний аналіз наведених норм та правил, суди першої та апеляційної інстанцій зробили обґрунтовані висновки про те, що Служба автомобільних доріг у Дніпропетровській області є належним відповідачем у даній справі.

Верховний Суд також вказує на положення частини другої статті 1172 ЦК України, відповідно до яких замовник відшкодовує шкоду, завдану іншій особі підрядником, якщо він діяв за завданням замовника.

Для виникнення в особи обов'язку з відшкодування шкоди за змістом вимог частини другої статті 1172 ЦК України, крім наявності загальних умов (наявність шкоди, протиправність поведінки, вина та причинно-наслідковий зв'язок між збитками та протиправною поведінкою), необхідною є наявність спеціальних умов, які визначаються залежно від суб'єктивного складу відповідних відносин, зокрема, наявність договору підряду та дія підрядника за завданням замовника.

Отже, якщо шкоду завдано підрядником, який діяв за завданням замовника та під його контролем за безпечним виконанням робіт, то відповідно до частини другої статті 1172 ЦК України відшкодувати її повинен замовник.

Водночас, Верховний Суд виходить з того, що судами попередніх інстанцій на підставі постанови суду у справі № 200/8723/18 встановлено, що в діях заступника начальника з ремонту та експлуатаційного управління Служби автомобільних доріг у Дніпропетровській області ОСОБА_2 містяться ознаки адміністративного правопорушення, передбаченого частиною четвертою статтею 140 КУпАП; відповідальною особою за безпеку дорожнього руху на 77 км автомобільної дороги Н-31 «Дніпро – Царичанка – Кобеляки – Решетилівка» та особою, на яку покладається обов'язок з відшкодування шкоди, є Служба автомобільних доріг у Дніпропетровській області.

Відтак, Верховний Суд доходить висновку, що суди попередніх інстанцій на підставі належним чином оцінених доказів встановили, що внаслідок незадовільного експлуатаційного утримання на 77 км автомобільної дороги Н-31 «Дніпро – Царичанка – Кобеляки – Решетилівка» позивачу було завдано майнову шкоду.

Наведеним вище повністю спростовуються як твердження скаржника про помилковість визнання судами попередніх інстанцій його належним відповідачем у справі, так і твердження щодо відсутності основних елементів доказування по відшкодуванню завданої шкоди.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.04.2020 у справі № 904/5489/18 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88814527>.

7. Щодо можливості зменшення неустойки, нарахованої на підставі частини другої статті 785 ЦК України

До неустойки у розмірі подвійної орендної плати, передбаченої частиною другою статті 785 ЦК України, приписи статті 551 ЦК України щодо можливості зменшення її розміру не застосовуються. Неустойка, заявлена на підставі частини другої статті 785 ЦК України, є самостійною майновою відповідальністю у сфері орендних правовідносин і не може бути ототожнена з неустойкою (штрафом, пенєю), передбаченою статтею 549 ЦК України та статтею 230 ГК України, до якої застосовуються положення статті 551 ЦК України

КГС ВС розглянув справу за позовом Комунального підприємства Нетішинської міської ради «Торговий центр» (далі – позивач, КП НМР «Торговий центр») до фізичної особи – підприємця Преподобного Валерія Сергійовича (далі – відповідач, ФОП Преподобний В. С.) про стягнення 610 748,52 грн, з яких 451 687,02 грн неустойки, нарахованої на підставі частини другої статті 785 ЦК України та 159 061,50 грн штрафу, нарахованого на підставі договору оренди, і прийняв постанову, в якій зазначив наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

01.11.2004 між КП НМР «Торговий центр» (орендодавець) та ФОП Преподобним В. С. (орендар) укладено договір № 01.11.04-002 оренди індивідуально визначеного нерухомого майна, що належить до комунальної власності територіальної громади міста Нетішина (з урахуванням змін, внесених додатковими угодами від 01.03.2005, від 01.02.2007 та від 01.02.2010), відповідно до п. 1.1 якого орендодавець передає, а орендар приймає в строкове платне користування частину будівлі торгового центру, розташованої за адресою: м. Нетішин, вул. Незалежності, 22 (далі – орендоване нерухоме майно), а також земельну ділянку, на якій знаходиться нерухоме майно і яка прилягає до будівлі у розмірі, необхідному для досягнення мети оренди.

У договорі оренди від 01.11.2004 № 01.11.04-002 сторони погодили, зокрема, такі умови: орендар несе додаткову відповідальність перед орендодавцем, зокрема, у випадку прострочення прийняття або повернення об'єкта з оренди з вини орендаря – сплачує орендодавцю штраф у розмірі сумарної орендної плати за весь період прострочення; за передачу об'єкта чи його частини в суборенду іншій особі – сплачує орендодавцю штраф у розмірі сумарної орендної плати за весь період дії такого договору (пп. «а», «г» п. 9.2).

Посилаючись на порушення ФОП Преподобним В. С. зобов'язань щодо своєчасного повернення нерухомого майна з оренди (07.02.2019) після припинення дії договору оренди (з 01.03.2012) та щодо передачі нерухомого майна (нежитлових приміщень) в суборенду третій особі без належних правових підстав, КП НМР «Торговий центр» звернулось із позовом до господарського суду про стягнення з ФОП Преподобного В. С. 451 687,02 грн неустойки на підставі ч. 2 ст. 785 ЦК України за період з липня 2018 року по лютий 2019 року та 159 061,50 грн штрафу на підставі пп. «г» п. 9.2 договору оренди від 01.11.2004 № 01.11.04-002 за період з травня 2018 року по жовтень 2018 року.

Суд апеляційної інстанції, змінюючи рішення суду першої інстанції від 02.09.2019 та приймаючи нове рішення про задоволення позовних вимог у частині стягнення з відповідача 225 843,51 грн неустойки, виходив із наявності підстав для застосування до спірних правовідносин частини другої статті 785 ЦК України. У задоволенні позову про стягнення решти суми неустойки у розмірі 225 843,51 грн та 159 061,50 грн штрафу – відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частин першої, другої статті 785 ЦК України у разі припинення договору найму наймач зобов'язаний негайно повернути наймодавцеві річ у стані,

в якому вона була одержана, з урахуванням нормального зносу або у стані, який було обумовлено в договорі. Якщо наймач не виконує обов'язку щодо повернення речі, наймодавець має право вимагати від наймача сплати неустойки у розмірі подвійної плати за користування річчю за час прострочення.

Право на стягнення неустойки, встановленої частиною другою статті 785 ЦК України, пов'язується з простроченням орендарем виконання зобов'язання з повернення орендованого майна за актом приймання-передачі.

Частиною першою статті 614 ЦК України передбачено, що особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом. Особа є невинуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання.

Отже, неустойка, стягнення якої передбачено частиною другою статті 785 ЦК України є самостійною майновою відповідальністю у сфері орендних правовідносин і для притягнення наймача, який порушив зобов'язання, до такої відповідальності необхідна наявність його вини (умислу або необережності) відповідно до вимог статті 614 ЦК України.

Як встановлено апеляційним господарським судом, ФОП Преподобний В. С. прострочив виконання свого обов'язку щодо повернення нерухомого майна з оренди, оскільки повернення ФОП Преподобним В. С. нерухомого майна з оренди відбулось в примусовому порядку 07.02.2019, тоді як договір оренди від 01.11.2004 № 01.11.04-002 припинив свою дію з 01.03.2012.

Встановивши зазначені обставини, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про те, що неповернення відповідачем позивачу нерухомого майна з оренди у визначений договором оренди строк є підставою для стягнення неустойки у розмірі 225 843,51 грн на підставі частини другої статті 785 ЦК України.

Правовий аналіз статті 230 ГК України, статті 549 ЦК України та частини другої статті 785 ЦК України дає підстави для висновку про те, що штраф, передбачений статтею 230 ГК України і статтею 549 ЦК України, та неустойка, передбачена частиною другою статті 785 ЦК України, є різними правовими інститутами.

Можливість зменшення розміру неустойки (штрафу, пені) як заходу цивільно-правової відповідальності передбачена статтею 551 ЦК України, за замістом якої розмір неустойки може бути зменшений за домовленістю сторін, за рішенням суду або за наявності інших обставин, які мають істотне значення.

Так, у пп. «а» п. 9.2 договору оренди від 01.11.2004 № 01.11.04-002 сторони погодили, що орендар у випадку прострочення повернення об'єкта з оренди сплачує орендодавцю штраф у розмірі сумарної орендної плати за весь період прострочення.

Отже, умовами договору оренди від 01.11.2004 № 01.11.04-002 передбачено застосування штрафу як виду цивільно-правової відповідальності за порушення орендарем строків повернення об'єкта з оренди.

У чинному законодавстві відсутній правовий механізм зменшення неустойки у вигляді подвійного розміру плати за користування річчю, нарахованої на підставі частини другої статті 785 ЦК України.

Неустойка, заявлена на підставі частини другої статті 785 ЦК України, є самостійною майновою відповідальністю у сфері орендних правовідносин і не може бути ототожнена з неустойкою (штрафом, пенею), передбаченою статтею 549 ЦК України і статтею 230 ГК України, до якої застосовуються положення статті 551 ЦК України. Отже, до неустойки у розмірі подвійної орендної плати, передбаченої частиною другою статті 785 ЦК України, приписи статті 551 ЦК України щодо можливості зменшення її розміру не застосовуються.

З огляду на викладене Касаційний господарський суд не вбачає порушення судом апеляційної інстанції при прийнятті оскаржуваної постанови норм матеріального права та вважає правомірним висновок про стягнення з відповідача суми неустойки на підставі частини другої статті 785 ЦК України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.04.2020 у справі № 924/599/19 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88612858>.

8. Щодо підстав припинення зобов'язання за договором

Зобов'язання, не виконане належним чином, продовжує існувати, незважаючи на закінчення строку дії договору

КГС розглянув справу за позовом Акціонерного товариства «Українська залізниця» в особі філії «Дарницький вагоноремонтний завод» до Товариства з обмеженою відповідальністю «Рейлтранслогістик» про відшкодування майнової шкоди у вигляді вартості вантажного вагону, суми понесених витрат на визначення вартості вагону та суми упущеної вигоди, і прийняв постанову в якій зазначив наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

14.07.2016 між Акціонерним товариством «Українська залізниця» в особі філії «Дарницький вагоноремонтний завод» (далі – виконавець) та Товариством з обмеженою відповідальністю «Рейлтранслогістик» (далі – замовник) було укладено договір № 07/16/14/01-Р про надання послуг (далі – договір). Відповідно до пункту 1.1 договору виконавець від свого імені та за рахунок замовника надає послуги з організації перевезень вантажів піввагонами, власності виконавця.

Згідно з пунктом 4.4 договору замовник несе відповідальність та зобов'язаний відшкодувати виконавцю збитки, понесені внаслідок пошкодження, знищення, втрати, неможливості повернення вагонів протягом більше десяти днів із тимчасово окупованих територій, що визначені чинним законодавством України, територій Донецької, Луганської областей та АР Крим в географічних межах цих адміністративно-територіальних одиниць.

Строк дії договору пунктом 10.1 визначено в один рік, а в частині проведення розрахунків за надані послуги – до повного здійснення розрахунків.

На виконання умов укладеного договору, на підставі заявок замовника, виконавцем було подано замовнику вагон № 66812140, для здійснення перевезення із станції початку перевезення – Батуринська, що підтверджується актом подачі/повернення вагонів № 51 від 10.01.2017.

13.09.2017 позивач звернувся до відповідача з листом, в якому повідомив про те, що 13.07.2017 закінчився термін дії договору, у зв'язку з тим, що вагон № 66812140 знаходиться на тимчасово окупованій території, тому, відповідно до пункту 4.4 договору, після проведення експертної оцінки залізницею буде визначено ринкову вартість відповідного вагону та пред'явлено для відшкодування товариству.

01.12.2017 листом № 4666 позивач направив на адресу відповідача звіт з незалежної оцінки майна від 21.11.2017 та вимагав відшкодувати збитки, понесені внаслідок втрати вагону, та вартість послуг з незалежної оцінки.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що після закінчення строку дії договору № 07/16/14/01-Р від 14.07.2016 відповідачем як замовником послуг за цим договором не було забезпечено збереження вагону № 66812140, що є власністю позивача, у зв'язку з чим відповідач повинен відшкодувати позивачу майнову шкоду у вигляді вартості такого вагону, суми понесених витрат на визначення вартості вагону та суми упущеної вигоди.

Північний апеляційний господарський суд постановою від 05.12.2019 рішення Господарського суду м. Києва у справі № 910/4962/18 скасував в частині задоволених позовних вимог та прийняв рішення про відмову в позові повністю.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно з частиною першою статті 901 ЦК України за договором про надання послуг одна сторона – виконавець, зобов'язується за завданням другої сторони – замовника, надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором. Статтею 905 ЦК України визначено, що строк договору про надання послуг встановлюється за домовленістю сторін, якщо інше не встановлено законом або іншими нормативно-правовими актами.

Відповідно до частини першої статті 598 ЦК України зобов'язання припиняється частково або у повному обсязі на підставах, встановлених договором або законом. Частиною другою цієї статті визначено, що припинення зобов'язання на вимогу однієї із сторін допускається лише у випадках, встановлених договором або законом.

Стаття 599 ЦК України та стаття 202 ГК України встановлюють, що зобов'язання припиняється виконанням, проведеним належним чином. Поряд з належним виконанням законодавство передбачає і інші підстави припинення зобов'язань (прощення боргу, неможливість виконання, припинення за домовленістю, передання відступного, зарахування). Однак, чинне законодавство не передбачає таку підставу припинення зобов'язання як закінчення строку дії договору.

Тобто, зобов'язання, не виконане належним чином, продовжує існувати, незважаючи на закінчення строку дії договору.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що згідно з пунктом 10.1 договору від 14.07.2016 №07/16/14/01-Р строк дії договору скінчився 14.07.2017.

Однак позивач продовжував надавати відповідачеві послуги з організації перевезення вагоном № 66812140, що підтверджують акти наданих послуг, рахунки фактури, документи про отримання позивачем оплати від відповідача, в яких є посилання на договір від 14.07.2016 №07/16/14/01-Р та складення яких позивач не заперечує.

Тобто, коли позивач звернувся до відповідача з листом, в якому повідомив про те, що вагон № 66812140 знаходиться на тимчасово окупованій території, тому залізницею буде пред'явлено вартість втраченого вагону для відшкодування товариству, зобов'язання між сторонами не припинилися та продовжували існувати.

Відповідно до статті 611 ЦК України у разі порушення зобов'язання настають правові наслідки, встановлені договором або законом, зокрема, відшкодування збитків.

Згідно зі статтею 614 ЦК України особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом. Особа є невинуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання.

Для застосування такої міри відповідальності, як стягнення збитків за порушення договірних зобов'язань, потрібна наявність усіх елементів складу цивільного правопорушення: протиправна поведінка, збитки, причинний зв'язок між протиправною поведінкою боржника та збитками кредитора, вина боржника.

Відсутність хоча б одного із вказаних елементів, що утворюють склад правопорушення, не дає підстави кваліфікувати поведінку боржника як правопорушення та, відповідно, не може бути підставою застосування відповідальності за порушення у сфері господарської діяльності.

При цьому на позивача покладається обов'язок довести наявність збитків, протиправність поведінки заподіявача збитків та причинний зв'язок такої поведінки із заподіяними збитками. Натомість вина боржника у порушенні зобов'язання презюмується та не підлягає доведенню кредитором, тобто саме відповідач повинен довести, що в його діях відсутня вина у заподіянні збитків.

Позивачем не надано доказів того, що відповідачем було визначено станцію Кринична Донецької залізниці, як станцію закінчення здійснення перевезення, як і доказів того, що відповідачем взагалі було закінчено перевезення, оскільки після перетину станції Кринична Донецької залізниці 10.02.2017, між сторонами й надалі підписувались акти наданих послуг, що підтверджує подальше користування вагоном та виключає його кінцеве прибуття на станцію Кринична Донецької залізниці.

Умовами укладеного договору не заборонено перетинати станції в межах тимчасово окупованих територій, а лише вказано про неможливість визначати такі станції для закінчення здійснення перевезення (надання послуг), пунктом 2.1.1 договору передбачено право виконавця не погодити замовнику заявку, тобто у разі

визначення замовником станцією закінчення здійснення перевезення станції, яка знаходиться в межах тимчасово окупованих територій, в погоджені заявки мало б бути відмовлено, а відтак суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку, що відповідачем не було порушено умови укладеного договору, зокрема пункту 1.4 договору.

Враховуючи викладене, КГС ВС дійшов висновку про відсутність порушень норм матеріального чи процесуального права під час ухвалення постанови суду апеляційної інстанції, що оскаржується, а відтак і відсутність правових підстав для задоволення касаційної скарги позивача.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.04.2020 у справі № 910/4962/18 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88675823>.

9. Щодо підстав відмови замовника від договору підряду

Положення частин другої і четвертої статті 849 ЦК України містять дві самостійні підстави відмови замовника від договору підряду та, відповідно, різні правові наслідки таких дій, і законність відмови замовника від договору підряду на підставі частини другої статті 849 ЦК України у разі недоведення порушень умов договору підряду з боку підрядника не може бути виправдана безумовним правом замовника відмовитися від договору підряду на підставі частини четвертої цієї норми.

Правова природа, підстави виникнення і доведення наявності підстав для стягнення збитків або повернення безпідставно набутого майна є відмінними і такими, що врегульовані різними нормами матеріального права

ОП КГС ВС розглянув справу за позовом Товариство з обмеженою відповідальністю «Будівельна компанія «Укрбудінвест» (далі – ТОВ «БК «Укрбудінвест»») до Товариства з обмеженою відповідальністю «Зорг Біогаз Україна» (далі – ТОВ «Зорг Біогаз Україна») про стягнення 200 000,00 грн авансового платежу за договором на створення (передачу) науково-технічної продукції (далі – договір).

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

03.08.2016 між ТОВ «Зорг Біогаз Україна» (виконавець) і ТОВ «БК «Укрбудінвест» (замовник) укладено договір, за умовами якого замовник доручив і зобов'язався оплатити, а виконавець прийняв на себе зобов'язання з виконання робіт зі створення (передачі) науково-технічної продукції (пункт 1.1 договору).

Згідно з договором ТОВ «БК «Укрбудінвест» перерахувало ТОВ «Зорг Біогаз Україна» авансовий платіж у сумі 200 000,00 грн.

У липні 2018 року ТОВ «БК «Укрбудінвест» звернулося до ТОВ «Зорг Біогаз Україна» із вимогою про повернення упродовж 10 банківських днів сплачених згідно з платіжним дорученням коштів у сумі 200 000,00 грн, оскільки з моменту укладення договору і до часу звернення з відповідним листом виконавець не надав календарного плану робіт, а також не виконав жодного етапу робіт, що призвело до подальшої недоцільності виконання робіт за договором.

Позовні вимоги із посиланням на положення частини другої статті 220 ГК України, частини другої статті 846 і частини другої статті 849 ЦК України обґрунтовано неналежним виконанням відповідачем зобов'язань за договором, що призвело до недоцільності подальшого виконання робіт, про що позивач повідомив відповідачеві (лист від 23.07.2018 № 23/07-1) і вимагав повернути авансовий платіж у сумі 200 000,00 грн. Проте ТОВ «Зорг Біогаз Україна» відповіді на лист позивача не надало, грошових коштів не повернуло, продовжуючи безпідставно ними користуватися.

Рішенням Господарського суду міста Києва, залишеним без змін постановою Північного апеляційного господарського суду позов задоволено, стягнуто з ТОВ «Зорг Біогаз Україна» на користь ТОВ «БК «Укрбудінвест» 200 000,00 грн безпідставно набутих коштів.

Суди попередніх інстанції, аргументуючи рішення, із посиланням на положення статей 570, 849, 1212 ЦК України дійшли висновку, що позивач скористався передбаченим чинним законодавством правом відмовитися від договору підряду і правомірно вимагав повернення сплаченої за цим договором суми, а у зв'язку з тим, що за змістом частини другої статті 570 ЦК України у разі припинення дії договору підряду така грошова сума втрачає ознаки авансу та стає майном (грошовими коштами), набутими підрядником без достатньої правової підстави, відповідно до статті 1212 ЦК України з відповідача підлягають стягнути грошові кошти, сплачені позивачем.

ОЦІНКА СУДУ

Спірні правовідносини у цій справі виникли із укладеного між сторонами договору на створення (передачу) науково-технічної продукції.

За змістом частин першої, другої статті 837 ЦК України за договором підряду одна сторона (підрядник) зобов'язується на свій ризик виконати певну роботу за завданням другої сторони (замовника), а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу.

Згідно з частиною першою статті 849 ЦК України замовник має право у будь-який час перевірити хід і якість роботи, не втручаючись у діяльність підрядника.

У статті 849 ЦК України передбачено три окремі (самостійні) підстави для відмови замовника від договору підряду, а саме: підрядник несвоєчасно розпочав роботу або виконує її настільки повільно, що закінчення її у строк стає явно неможливим (частина друга); очевидність для замовника невиконання роботи належним чином та невиконання підрядником у визначений замовником строк вимоги про усунення недоліків (частина третя); відмова замовника від договору до закінчення робіт з виплатою підрядникові плати за виконану частину робіт та відшкодуванням збитків, завданих розірванням договору (частина четверта).

Відповідно, правові наслідки відмови замовника від договору підряду на підставі статті 849 ЦК України є різними.

Суди попередніх інстанцій, задовольняючи позовні вимоги, зважаючи на положення частини четвертої статті 849 ЦК України, дійшли висновку, що оскільки замовникові згідно із законом надано право відмовитися в односторонньому

порядку від договору у будь-який час до закінчення роботи і визначене цією нормою право не може бути обмежене, а відповідач належними доказами не довів факту виконання договірних зобов'язань, у позивача є правові підстави для відмови від договору та вимоги про повернення відповідачем суми авансу.

Проте суди попередніх інстанцій не звернули уваги, що у положеннях частин другої і четвертої статті 849 ЦК України передбачено дві самостійні підстави відмови замовника від договору підряду та, відповідно, різні правові наслідки таких дій, і законність відмови замовника від договору підряду згідно з частиною другою статті 849 ЦК України у випадку недоведеності порушень умов договору підряду зі сторони підрядника не може бути виправдана безумовним правом замовника відмовитися від договору підряду на підставі її частини 4 цієї норми.

Так, суди попередніх інстанцій не установили обставин щодо підстав відмови ТОВ «БК «Укрбудінвест» (замовника) від договору підряду, а саме здійснення її в порядку частини другої статті 849 ЦК України або частини четвертої зазначеної норми.

Водночас ТОВ «БК «Укрбудінвест» позовні вимоги заявило саме на підставі частини другої статті 849 ЦК України, за змістом якої якщо підрядник своєчасно не розпочав роботу або виконує її настільки повільно, що закінчення її у строк стає явно неможливим, замовник має право відмовитися від договору підряду та вимагати відшкодування збитків.

Згідно з статтею 224 ГК України учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, повинен відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено. Під збитками розуміються витрати, зроблені управненою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною.

Разом з цим, відповідно до частин першої, другої статті 1212 ЦК України, норми якої суди застосували у сукупності з положеннями статті 849 ЦК України, особа, яка набула майно або зберегла його у себе за рахунок іншої особи (потерпілого) без достатньої правової підстави (безпідставно набуто майно), зобов'язана повернути потерпілому це майно. Особа зобов'язана повернути майно і тоді, коли підстава, на якій воно було набуто, згодом відпала.

У разі виникнення спору стосовно набуття майна або його збереження без достатніх правових підстав договірний характер спірних правовідносин унеможливорює застосування до них судом положень глави 83 ЦК України.

Отже, правова природа, підстави виникнення і доведення наявності підстав для стягнення збитків або повернення безпідставно набутого майна є відмінними і такими, що врегульовані різними нормами матеріального права.

КГС ВС звертає увагу, що для правильного вирішення спору у справі, яка розглядається, за вимогами ТОВ «БК «Укрбудінвест» про стягнення з ТОВ «Зорг Біогаз Україна» 200 000,00 грн авансового платежу за договором, заявлених позивачем саме на підставі частини другої статті 849 ЦК України, необхідно з'ясувати

обставини виникнення у замовника (позивача) права на відмову від договору підряду, яке відповідно до частини другої статті 849 ЦК України не є безумовним і пов'язано із діями підрядника (своєчасно не розпочав роботу або виконує її настільки повільно, що закінчення її у строк стає явно неможливим). Суди мають надати належну оцінку листу ТОВ «БК «Укрбудінвест» від 23.07.2018 № 23/07-1 та з'ясувати, чи є зазначений лист відмовою замовника від договору підряду, здійсненою ним у порядку частини другої статті 849 ЦК України, положення якої визначено як підставу позову, з урахуванням умов договору, а отже і правову природу заявленої до стягнення суми (збитки чи безпідставно збережене майно).

Враховуючи викладене, колегія суддів КГС ВС вважає, що висновки судів попередніх інстанцій є передчасними і такими, що зроблені без дослідження всіх зібраних у справі доказів і за результатами розгляду касаційної скарги судові рішення було скасовано, а справу передано на новий розгляд до суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 16.03.2020 у справі № 910/2051/19 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88601705>.

10. Щодо аудиторської перевірки діяльності акціонерного товариства на вимогу акціонера

Право акціонера вимагати проведення аудиту не залежить від бажання самого товариства чи його посадових осіб або доцільності проведення такої перевірки, натомість обов'язок товариства забезпечити аудитору можливість провести перевірку виникає відповідно до прямої вказівки закону

КГС ВС розглянув справу за позовом ОСОБА_1 до Приватного акціонерного товариства «Сахновщинське імені М. О. Ключки» (далі – ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки») про визнання недійсним та скасування рішення річних чергових загальних зборів акціонерів ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки» в частині направлення на розвиток підприємства прибутку; про зобов'язання ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки» нарахувати та виплатити їй грошові кошти у вигляді дивідендів за 2018 забезпечити аудитору можливість проведення аудиту фінансової звітності ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки» на замовлення акціонера – ОСОБА_1, і прийняв постанову в якій зазначив наступне.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач ОСОБА_1 є власником 1.886.311 шт. простих акцій ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки», що складає 30,4531% статутного капіталу.

09.04.2019 проведено річні чергові загальні збори акціонерів ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки», результати яких оформлені протоколом від 09.04.2019. Відповідно порядку денного зборів одним із питань (№ 10) було розподіл прибутку і збитків товариства за 2018 рік. З цього питання було прийнято рішення про направлення прибутку на розвиток підприємства.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що позивачка володіє 30,4531 % акцій ПрАТ «Сахновщинське імені М.О. Ключки», однак її, як акціонера, до підприємства не допускали, про фінансовий стан не повідомляли і про справжній стан товариства їй наразі невідомо; адміністрацією товариства було вирішено провести загальні збори, проте ОСОБА_1 повідомлення про проведення таких зборів надіслано лише 23.03.2019 (через що вона не мала змоги підготуватись до зборів і ознайомитись з документами); упродовж лютого – березня 2019 року зверталася до керівництва ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки» та до аудиторської фірми про проведення аудиту фінансової звітності ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки» станом на та за рік, що закінчився 31.12.2018 та за перший квартал 2019 року, однак посадові особи товариства відмовились отримувати відповідний запит, а керівники аудиторської фірми повідомили, що товариство про проведення аудиту фінансової звітності до них не зверталось.

Рішенням Господарського суду Харківської області, залишеним без змін постановою Східного апеляційного господарського суду, позов задоволено частково: зобов'язано ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки» забезпечити аудитору – ТОВ «Аудиторська фірма «Курсор-Аудит» можливість проведення аудиту фінансової звітності ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки» станом на та за рік, що закінчився 31.12.2018 та за перший квартал 2019 року на замовлення акціонера – ОСОБА_1. У решті позовних вимог відмовлено.

Відповідач оскаржує судові рішення в частині зобов'язання ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки» забезпечити аудитору – ТОВ «Аудиторська фірма «Курсор-Аудит» можливість проведення аудиту фінансової звітності ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки».

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до статті 116 ЦК України учасники господарського товариства мають право брати участь в управлінні товариством у порядку, визначеному в установчому документі, крім випадків, встановлених законом; одержувати інформацію про діяльність товариства у порядку, встановленому установчим документом тощо.

Відповідно до частини другої статті 162 ЦК України порядок проведення аудиторських перевірок діяльності акціонерного товариства встановлюється статутом товариства і законом.

Згідно з пунктом 6.6. Статуту ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки» акціонери (акціонер), які сукупно є власниками більше ніж 10 відсотків акцій товариства від загальної кількості розміщених голосуючих акцій товариства, мають право вимагати проведення спеціальної перевірки фінансово-господарської діяльності товариства ревізійною комісією, а в разі відсутності – аудиторської перевірки діяльності товариства.

Частинами п'ятою, шостою статті 75 Закону України «Про акціонерні товариства» (в редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин) встановлено, що аудиторська перевірка діяльності акціонерного товариства також має бути проведена на вимогу акціонера (акціонерів), який (які) є власником

(власниками) більше 10 відсотків голосуючих акцій товариства. У такому разі акціонер (акціонери) самостійно укладає (укладають) з визначеним ним (ними) аудитором (аудиторською фірмою) договір про проведення аудиторської перевірки фінансово-господарської діяльності товариства, в якому зазначається обсяг перевірки.

Товариство зобов'язане протягом 10 днів з дати отримання запиту акціонера (акціонерів) про таку перевірку забезпечити аудитору (аудиторській фірмі) можливість проведення перевірки. У зазначений строк виконавчий орган має надати акціонеру (акціонерам) відповідь з інформацією щодо дати початку аудиторської перевірки.

Стаття 75 Закону України «Про акціонерні товариства» є імперативною для товариства у випадку наявності відповідної вимоги акціонера, який є власником більше ніж 10 відсотків акцій товариства. При цьому, право акціонера вимагати проведення аудиту не залежить від бажання самого товариства чи його посадових осіб або доцільності проведення такої перевірки, натомість обов'язок товариства забезпечити аудитору можливість провести перевірку виникає відповідно до прямої вказівки закону.

Шляхом пред'явлення до товариства вимоги про проведення аудиторської перевірки учасник (акціонер) товариства реалізує своє корпоративне право, пов'язане з діяльністю й управлінням справами товариства.

Оскільки позивачка є акціонером ПрАТ «Сахновщинське імені М.О. Ключки» (її частка становить 30,4531 % статутного капіталу товариства, яка реалізувала своє корпоративне право, шляхом звернення до відповідача з вимогою про забезпечення проведення аудиту фінансової звітності ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки» відповідно до умов Статуту та вимог статті 75 Закону України «Про акціонерні товариства», про що свідчить наявні в матеріалах докази, а відповідачем не було забезпечено проведення такого аудиту, то господарські суди обґрунтовано зобов'язали ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки» забезпечити аудитору – ТОВ «Аудиторська фірма «Курсор-Аудит» можливість проведення аудиту фінансової звітності ПрАТ «Сахновщинське імені М. О. Ключки» станом на та за рік, що закінчився 31.12.2018 та за перший квартал 2019 року на замовлення акціонера – ОСОБА_1.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 29.04.2020 у справі № 922/1859/19 можна ознайомитись за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89008496>.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за березень – квітень 2020 року / Упоряд.: правове управління (II) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. – Київ, 2020. – 30 стор.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua